

Верховний
Суд

Деякі питання застосування норм процесуального права за практикою Верховного Суду

Литвиненко Ірина Вікторівна
суддя Верховного Суду

Яким буде належний склад суду першої інстанції під час розгляду вимоги про встановлення опіки, призначення опікуна чи співопікуна?

ВС у складі ОП КЦС зацентрував, що законодавець поряд із загальним правилом про одноособовий розгляд цивільних справ у суді першої інстанції передбачив особливі правила формування складу суду для розгляду певних категорій справ окремого провадження, зокрема, щодо обмеження цивільної дієздатності фізичної особи, визнання фізичної особи недієздатною та поновлення цивільної дієздатності фізичної особи, а саме у складі одного судді і двох присяжних.

При цьому питання встановлення опіки і призначення опікуна, як і питання зміни чи звільнення опікуна, є похідними у справах про визнання особи недієздатною, а їх вирішення у наступному судовому процесі після вирішення питання про недієздатність фізичної особи не свідчить про те, що вони стосуються окремого факту, а є наслідком вирішення питання про недієздатність.

Вимоги про встановлення опіки, призначення опікуна чи співопікуна, заміни опікуна або співопікуна чи звільнення від повноважень опікуна, які вирішуються після вирішення вимоги про визнання фізичної особи недієздатною в іншому судовому процесі, підлягають розгляду судом першої інстанції у складі одного судді і двох присяжних.

Постанова ОП КЦС від 15 вересня 2025 року у справі № 727/5306/24

ЗАУВАЖУЮ, що 26 лютого 2026 року ОП КЦС ВС постановила ухвалу якою прийняла до розгляду справу № 742/6438/23, передану Третьою судовою палатою КЦС ВС для відступу від означеного правового висновку.

Чи покладається на суд обов'язок самостійно перевірити факт зарахування судового збору до спеціального фонду Державного бюджету України?

Суд апеляційної інстанції зобов'язаний самостійно перевірити факт зарахування судового збору до спеціального фонду Державного бюджету України, зокрема шляхом отримання інформації від Державної казначейської служби України.

За наявності копії платіжного документа та ідентифікаційних даних платника обов'язок такої перевірки покладається на суд, а не на заявника.

Верховний Суд виснував, що висновок про невиконання вимог ухвали про залишення апеляційної скарги без руху без вжиття зазначених заходів є передчасним.

Постанова КЦС ВС від 21 січня 2026 року № 357/10810/23

Чи наявні підстави для зупинення провадження у справі на підставі пункту б частини першої статті 251 ЦПК України до прийняття рішення у кримінальному провадженні, яке перебуває на стадії досудового розслідування?

ОП КЦС ВС зазначала, що відсутні правові підстави для зупинення провадження у цивільній справі на підставі пункту б частини першої статті 251 ЦПК України до набрання законної сили судовим рішенням у кримінальному провадженні, яке перебуває на стадії досудового розслідування.

Положення пункту б частини першої статті 251 ЦПК України закріплюють обов'язок суду зупинити провадження у справі у разі об'єктивної неможливості розгляду цієї справи до вирішення іншої справи, що розглядається іншим судом, зокрема у порядку кримінального судочинства, - до набрання законної сили судовим рішенням в іншій справі.

Правовою підставою для зупинення провадження у справі відповідно до пункту б частини першої статті 251 ЦПК України є наявність іншої справи, що розглядається в порядку конституційного провадження, адміністративного, цивільного, господарського чи кримінального судочинства та перебуває на розгляді у компетентному суді.

Постанова ОП КЦС від 02 червня 2025 року у справі № 943/242/22

За яких обставин зупинення провадження у справі у зв'язку із перебуванням сторони у справі у складі Збройних Сил України є обґрунтованим (правомірним)?

Коли суд вирішує питання щодо зупинення провадження у справі на підставі пункту 2 частини першої статті 251 ЦПК України, в оцінці процесуального обов'язку щодо зупинення провадження йому потрібно враховувати особисту думку сторони або третьої особи, яка заявляє самостійні вимоги щодо предмета спору, яка перебуває на військовій службі у складі Збройних Сил України або інших утворених відповідно до закону військових формувань, що переведені на воєнний стан або залучені до проведення антитерористичної операції. Якщо військовослужбовець наполягає на розгляді справи без його участі чи за участю його представника, то в суду немає підстав для зупинення провадження у справі.

Застосування правила, сформульованого у пункті 2 частини першої статті 251 ЦПК України, всупереч волі особи, на захист якої воно спрямовано, становитиме прояв надмірного формалізму. Таке застосування перетворить захисну гарантію на перешкоду в доступі до правосуддя, стане наслідком невиправданого затягування судового процесу та порушення права особи на своєчасний судовий розгляд, що є несумісним із завданнями судочинства та стандартами статті 6 Конвенції.

Такий стан речей має зберігатися до тих пір, поки військовослужбовець – сторона у справі чи третя особа, яка заявляє самостійні вимоги щодо предмета спору, не повідомить суду про бажання скористатися гарантією, визначеною пунктом 2 частини першої статті 251 ЦПК України.

Продовження

Отже, під час застосування правил пункту 2 частини першої статті 251 ЦПК України та аналогічних процесуальних норм права, визначених у пункті 3 частини першої статті 227 ГПК України та в пункті 5 частини першої статті 236 КАС України, судам потрібно виходити з такого:

- 1) з моменту введення в Україні воєнного стану і до моменту його скасування чи припинення Збройні Сили України та інші утворені відповідно до закону військові формування потрібно вважати такими, що «переведені на воєнний стан»;
- 2) упродовж дії воєнного стану в Україні та проведення загальної мобілізації належними для застосування судом згаданих вище норм процесуального права є докази (військовий квиток, накази командира військової частини тощо), що містять інформацію про те, що військовослужбовець (сторона або третя особа, яка заявляє самостійні вимоги щодо предмета спору) перебуває на військовій службі;
- 3) якщо військовослужбовець (сторона або третя особа, яка заявляє самостійні вимоги щодо предмета спору), права якого захищають положення пункту 2 частини першої статті 251 ЦПК України, висловлює власну волю проти зупинення провадження у справі та прагнення продовжувати розгляд справи (особисто або через представника), суд має врахувати його волевиявлення та продовжити здійснювати судочинство у відповідному провадженні.

Постанова ВП ВС від 12 листопада 2025 року у справі № 754/947/22

Які дії судді у разі надходження позовної заяви з вимогами про визнання незаконними пов'язаних з розглядом судової справи дій/бездіяльності суду (судді чи посадових осіб суду), про зобов'язання суду (судді) до вчинення певних процесуальних дій або про відшкодування завданої незаконними діями чи бездіяльністю суду (судді) шкоди з підстав, не передбачених статтею 1176 ЦК України?

У разі надходження позовної заяви з вимогами про визнання незаконними пов'язаних з розглядом судової справи дій/бездіяльності суду (судді чи посадових осіб суду), про зобов'язання суду (судді) до вчинення певних процесуальних дій або про відшкодування завданої незаконними діями чи бездіяльністю суду (судді) шкоди з підстав, не передбачених статтею 1176 ЦК України, суд відмовляє у відкритті провадження у справі (пункт 1 частини першої статті 186 ЦПК України).

Верховний Суд погодився із висновками судів попередніх інстанцій про закриття провадження у справі та звернув увагу на те, що установивши, що спір у частині позовних вимог до Ужгородського міськрайонного суду Закарпатської області про відшкодування моральної шкоди не може розглядатися за правилами будь-якого судочинства, вказав, що суд першої інстанції, з яким погодився й суд апеляційної інстанції, зробив правильний висновок про закриття провадження у справі в частині таких вимог.

Постанова КЦС ВС від 11 квітня 2025 року у справі № 308/14962/23.

Які дії судді у разі надходження позовної заяви проти особи, яка померла до моменту звернення до суду?

Провадження у справі підлягає закриттю на підставі пункту 1 частини першої статті 255 ЦПК України, якщо позов подано проти особи, яка померла до моменту звернення до суду.

Померла особа не може бути стороною у справі, оскільки її правоздатність припиняється зі смертю відповідно до статті 25 ЦК України.

Представництво померлої особи в суді є неможливим, оскільки договір про надання правничої допомоги, укладений після смерті особи, є недійсним і не створює належних повноважень для представника.

Постанова КЦС ВС від 17 грудня 2025 року у справі № 161/23032/24.

Тотожність яких елементів позовів може бути підставою для закриття провадження у справі?

Для визнання позовів тотожними та закриття провадження у справі необхідна одночасна наявність трьох елементів: тотожність сторін, підстав та предмета спору. Відсутність тотожності хоча б одного з елементів унеможливорює закриття провадження за пунктом 3 частини першої статті 255 ЦПК України.

При оцінці тотожності позовів суд зобов'язаний детально досліджувати фактичні підстави позову, їх правове обґрунтування та точні характеристики предмету спору.

За фактичних обставин цієї справи Верховний Суд вказав на помилковість висновків судів про наявність підстав для закриття провадження, оскільки підстави позову щодо визнання права власності на квартиру цивільній справі № 161/2022/16 та у цій справі не були ідентичними.

Постанова КЦС ВС від 25 червня 2025 року у справі № 161/8939/23

Які обставини унеможливають постановлення ухвали про закриття провадження у справі?

Визначаючи підстави позову як елемент його змісту, суд повинен перевірити, на підставі чого, тобто яких фактів (обставин) і норм закону позивач просить про захист свого права.

Неможливість повторного розгляду справи за наявності рішення суду, яке набрало законної сили, постановленого між тими самими сторонами, про той же предмет і з тих же підстав, ґрунтується на правових наслідках дії законної сили судового рішення.

Водночас, провадження у справі не підлягає закриттю, якщо предмет спору, а також суб'єктний склад осіб у справах не є однаковими.

За фактичних обставин цієї справи Верховний Суд вказав, що порівняльний аналіз змісту заявлених вимог і суб'єктного складу сторін у справі, яка переглядається, і у справі № 214/5991/22, яка перебуває на розгляді у Дніпровському окружному адміністративному суді, свідчить про те, що і предмет заявлених вимог, і суб'єктний склад учасників справи є різними.

Постанова КЦС ВС від 19 березня 2025 року у справі № 214/7675/24

В порядку якого судочинства повинен розглядатись спір про стягнення вартості частини майна, яка пропорційна належній позивачу частці в статутному капіталі за умови невключення його до складу учасників?

Спір за позовом фізичних осіб до товариства про стягнення вартості частини майна, що пропорційна належній кожному позивачу частці в статутному капіталі відповідача, слід розглядати за правилами цивільного судочинства, оскільки позивачів не було включено до складу учасників відповідача, відтак спір не є корпоративним.

Постанова ОП КЦС ВС від 02 лютого 2026 року у справі № 740/1678/17

Як повинен вчинити суд у разі якщо після відкриття провадження у справі буде встановлено, що позивач не усунув недоліки позовної заяви в установлений строк?

КЦС ВС вказав, що у разі якщо після відкриття провадження у справі суд встановить, що позивач не усунув недоліки позовної заяви в установлений строк, застосовується норма частини тринадцятої статті 187 ЦПК України, згідно з якою позовну заяву слід залишити без розгляду.

Верховний Суд скасував рішення судів попередніх інстанцій, справу передав для продовження розгляду до суду першої інстанції, посилаючись на те, що суд першої інстанції правильно постановив ухвалу про залишення позовної заяви без руху для усунення недоліків. Однак, ухвалюючи судові рішення про повернення позову заявнику, не врахував, що провадження у справі вже відкрито, тому застосуванню підлягала норма частини тринадцятої статті 187 ЦПК України, згідно з якою позов залишається без розгляду. Апеляційний суд на таке порушення уваги не звернув і залишив в силі судові рішення суду першої інстанції.

Постанова КЦС ВС від 05 лютого 2025 року у справі № 642/1086/22

Чи може суд самостійно витребувати докази у справах окремого провадження?

У справах окремого провадження не діють принципи змагальності та меж судового розгляду, тому **суд має право самостійно витребувати необхідні докази.**

Якщо заявник обґрунтовано вказує на неможливість самостійного отримання доказів і просить їх витребувати, суд повинен відкрити провадження та вирішувати питання про витребування доказів у його межах, а не повертати заяву.

За фактичних обставин справи, яка була предметом касаційного перегляду Верховний Суд виснував, що повернення заяви про встановлення факту смерті через ненадання доказів, які заявник об'єктивно не міг отримати, є надмірним формалізмом та порушенням права особи на доступ до правосуддя.

Постанова КЦС ВС від 01 грудня 2025 року у справі № 755/838/25

За яких обставин у суду наявні підстави для передачі справи до господарського суду, у провадженні якого перебуває справа про банкрутство?

Передача справи до господарського суду, у провадженні якого перебуває справа про банкрутство, на підставі частини третьої статті 7 КУзПБ можлива лише на стадії розгляду справи в суді першої інстанції до ухвалення рішення судом першої інстанції по суті заявлених вимог.

Відкриття провадження у справі про банкрутство, яке відбулося після ухвалення судового рішення судом першої інстанції, не є підставою для скасування рішення за апеляційного/касаційного перегляду з передачею справи до господарського суду, за винятком випадку, коли судові рішення суду першої інстанції підлягає скасуванню з направленням справи на новий розгляд до суду першої інстанції.

Постанова КЦС ВС від 22 жовтня 2025 року у справі № 369/8986/23

Що входить до обов'язків суду, який призначив почеркознавчу експертизу?

Суд, який призначив судову почеркознавчу експертизу, зобов'язаний вжити всіх необхідних заходів для забезпечення її проведення, включаючи своєчасне поновлення провадження та розгляд клопотання експерта про надання додаткових матеріалів. Невиконання цих процесуальних дій є істотним порушенням, що перешкоджає встановленню фактичних обставин справи.

Постанова КЦС ВС від 24 вересня 2025 року у справі № 638/15470/16-ц

Які наслідки ухилення від участі у призначеній судом експертизі?

У справах про оспорювання батьківства, якщо відповідач ухиляється від участі у призначеній судом молекулярно-генетичній експертизі та без поважних причин не надає необхідні зразки для її проведення, суд може визнати факт, для з'ясування якого експертиза була призначена, або відмовити у його визнанні, залежно від того, яке значення має експертиза для конкретної особи.

Постанова КЦС ВС від 22 жовтня 2025 року у справі № 288/745/21

Кого зобов'язаний залучити суд до участі у розгляді справи у разі смерті відчужувача, який за життя подав позов про розірвання спадкового договору?

У разі смерті відчужувача, який за життя подав позов про розірвання спадкового договору, спірні правовідносини допускають процесуальне правонаступництво, і суд зобов'язаний залучити спадкоємців як правонаступників до участі у справі, хоча самотійно ініціювати такий позов спадкоємці не мають права.

Постанова КЦС ВС від 10 вересня 2025 року у справі № 456/3467/21

Хто може ініціювати спір про розірвання спадкового договору?

Спадковий договір є нерозривно пов'язаним із його сторонами, тому ініціювати розірвання його в суді можуть лише відчужувач або набувач. Інші особи, у тому числі спадкоємці відчужувача, не можуть пред'являти вимоги про розірвання спадкового договору.

У разі, якщо витрати, пов'язані із неналежним виконанням обов'язків набувачем за спадковим договором, понесли інші особи, зокрема спадкоємці, то у них виникає право вимагати стягнення понесених витрат від набувача у зв'язку з набуттям, збереженням майна без достатньої правової підстави.

Постанова ОП КЦС ВС від 10 квітня 2023 року у справі № 591/1419/20

Чи входить право на скасування усиновлення до складу спадщини?

Скасування усиновлення є особистим немайновим правом, яке не входить до складу спадщини.

Процесуальне правонаступництво можливе лише при переході матеріальних прав від однієї особи до іншої, а оскільки скасування усиновлення припиняє особисті та майнові права й обов'язки між дитиною та її усиновлювачами та відновлює права й обов'язки між дитиною та її батьками чи родичами за походженням, такі правовідносини не допускають правонаступництва.

Постанова КЦС ВС від 05 листопада 2025 року у справі № 2-2594/2006

За яких обставин підлягають застосуванню положення частини п'ятої статті 390 ЦК України щодо обов'язку попереднього внесення вартості майна на депозитний рахунок суду?

Положення частини п'ятої статті 390 ЦК України щодо обов'язку попереднього внесення вартості майна на депозитний рахунок суду застосовуються лише при поданні позову про витребування майна у добросовісного набувача.

У випадку подання та розгляду судом позову про витребування майна у недобросовісного набувача вимоги частини п'ятої статті 390 ЦК України не підлягають застосуванню.

Питання про добросовісність/недобросовісність набувача може бути вирішене судом лише після дослідження всіх доказів на стадії ухвалення судового рішення, а тому залишення позову без розгляду з мотивів невнесення вартості майна на депозитний рахунок суду в такому випадку є неправильним.

Постанова КЦС ВС від 01 грудня 2025 року у справі № 354/419/25

Чи можливе ухвалення заочного рішення у спрощеному позовному провадженні без повідомлення сторін?

Ухвалення заочного рішення у спрощеному позовному провадженні без повідомлення сторін **неможливе**, оскільки судові засідання не проводиться.

Верховний Суд виснував, що за формою і змістом заочне рішення повинно відповідати вимогам, встановленим статтями 263 і 265 цього Кодексу, і, крім цього, у ньому має бути зазначено строк і порядок подання заяви про його перегляд (стаття 282 ЦПК України).

Суд першої інстанції у своєму рішенні від 21 травня 2024 року зазначив, що справа розглядалась за правилами спрощеного позовного провадження без виклику сторін. В резолютивній частині судового рішення від 21 травня 2024 року суд вказав загальний строк і порядок набрання рішенням суду законної сили та його оскарження передбачені статтями 354, 355 ЦПК України.

Виходячи з аналізу частини першої статті 280 ЦПК України у разі розгляду справи судом першої інстанції в порядку спрощеного позовного провадження без повідомлення сторін за наявними у справі матеріалами, ухвалення заочного рішення неможливе, оскільки судові засідання не проводиться.

Сама по собі вказівка в рішенні суду від 21 травня 2024 року про те, що суд вирішує справу на підставі наявних у ній даних та доказів, заочно у відповідності до вимог статей 280-281 ЦПК України, за умови проведення розгляду справи в порядку спрощеного позовного провадження без повідомлення сторін та за відсутності ухвали про заочний розгляд справи, не дає підстав вважати таке рішення суду заочним.

Постанова КЦС ВС від 19 листопада 2025 року у справі № 362/1520/24

Чи позбавлений апеляційний суд при вирішенні питання про відкриття апеляційного провадження можливості повернути апеляційну скаргу, якщо він вирішує це питання за наявності матеріалів справи, в яких містяться документи, що посвідчують повноваження представника?

За обставин справи суд першої інстанції позов задовольнив.

Апеляційний суд ухвалою повернув апеляційну скаргу особі, яка її подала. Судове рішення мотивоване тим, що апеляційну скаргу подав та підписав ОСОБА_3 в інтересах відповідача, однак до апеляційної скарги він не додав документів, що посвідчують його повноваження, хоча в додатках до скарги вказав про долучення копії нотаріально посвідченої довіреності, про відсутність такої у додатках до скарги апеляційним судом складено акт.

Верховний Суд не погодився з висновками апеляційного суду, ухвалу скасував, справу передав до суду апеляційної інстанції для вирішення питання про відкриття апеляційного провадження з огляду на те, що парламентом покладено обов'язок представника додати до апеляційної скарги довіреність або інший документ, що посвідчує повноваження представника, лише якщо документи, що посвідчують повноваження, раніше не подавалися. Апеляційний суд при вирішенні питання про відкриття апеляційного провадження позбавлений можливості повернути апеляційну скаргу, якщо він вирішує це питання за наявності матеріалів справи, в яких містяться документи, що посвідчують повноваження представника.

Постанова КЦС ВС від 28 січня 2026 року у справі № 389/4340/24

В порядку якого судочинства повинен розглядатись спір за позовом прокурора про витребування земельної ділянки, якщо на час звернення із позовом належним відповідачем є фізична особа за якою зареєстроване право приватної власності на спірну земельну ділянку, а не орендар земельної ділянки (фермерське господарство) і на земельній ділянці господарська діяльність не здійснюється?

КГС ВС зазначав, що у випадку якщо на час звернення із віндикаційним позовом належним відповідачем є фізична особа за якою зареєстроване право приватної власності на спірну земельну ділянку, а не орендар земельної ділянки (ФГ «Валентина»), такий спір за своїм суб'єктним складом та характером спірних правовідносин (нездійснення на земельній ділянці господарської діяльності її власником) підлягає розгляду за правилами цивільного судочинства, оскільки його вирішення впливає на права та обов'язки фізичної особи (власника земельної ділянки).

Постанова КГС ВС від 18 березня 2025 року у справі № 918/443/24

Чи може Мін'юст бути єдиним відповідачем у справах про визнання протиправним та скасування його наказу?

Спир про скасування наказу Мін'юсту, яким скасовано рішення державного реєстратора про державну реєстрацію права оренди земельних ділянок, має розглядатися як спір, пов'язаний з порушенням цивільних прав позивача на земельну ділянку іншою особою, за якою було зареєстроване аналогічне право щодо тих же земельних ділянок. Належним відповідачем у такій справі є особа, право на майно якої оспорується та щодо якої було здійснено аналогічний запис у Реєстрі. Участь Мін'юсту та державного реєстратора як співвідповідачів (якщо позивач чи третя особа вважають їх винними у порушенні прав) у спорі не змінює його цивільно-правового характеру.

Велика Палата Верховного Суду вказала, що відповідачем у такій категорії справ має бути особа, за скаргою якої Мін'юст скасував рішення про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно позивача, адже у цьому випадку існує спір саме між скаржником і позивачем, оскільки скаржник, звертаючись зі скаргою, тим самим оспорує наявність у позивача відповідного права.

Разом з цим Велика Палата Верховного Суду висувала, що Мін'юст не може бути єдиним відповідачем у цьому випадку незалежно від доводів та підстав позову, оскільки з ним у позивачів відсутній спір про речові права.

Постанова ВП ВС від 03 вересня 2025 у справі № 910/2546/22

Чи визнаються органи юридичної особи у цивільному праві учасниками цивільних відносин?

Директор юридичної особи при укладенні договору від імені юридичної особи виступає не як фізична особа, а як орган юридичної особи, тобто є її частиною.

Органи юридичної особи у цивільному праві не визнаються учасниками цивільних відносин. Тому укладення договору між фізичною особою (позикодавцем) і юридичною особою (позичальником), від імені якої договір підписаний цією ж фізичною особою як директором, не свідчить про відсутність предмета спору та не є підставою для закриття провадження у справі.

Постанова КЦС ВС від 03 вересня 2025 року у справі № 187/173/25

NB !!!

ОП КЦС ВС ухвалою від 04 лютого 2026 року прийняла до розгляду справу № 461/8106/23 (провадження № 61-16138св24) для вирішення правового питання щодо наслідків пред'явлення позову до посадових (службових) осіб у справі про захист честі і гідності та ділової репутації, стягнення моральної шкоди. В контексті того, що якщо посадова чи службова особа виступає не від імені юридичної особи і не при виконанні посадових (службових) обов'язків, то належним відповідачем чи є саме вона.

Колегія суддів Третьої судової палати КЦС ВС 04 березня 2026 року у справі № 554/7761/20 постановила ухвалу, якою зупинила касаційне провадження до розгляду означеної вище справи, адже на вирішенні суду постало правове питання щодо наслідків пред'явлення позову посадовою особою, адже поширена інформація стосується діяльності позивача саме як службової (посадової) особи.

Чи наділені цивільною процесуальною дієздатністю філії та представництва, а також інші відокремлені підрозділи, які не є юридичними особами?

Сторонами в цивільному процесі є позивач і відповідач. Позивачем і відповідачем можуть бути фізичні і юридичні особи, а також держава (стаття 48 ЦПК України).

Юридичною особою є організація, створена і зареєстрована у встановленому законом порядку. Юридична особа наділяється цивільною правосдатністю і дієздатністю, може бути позивачем та відповідачем у суді (стаття 80 ЦК України).

Юридична особа підлягає державній реєстрації у порядку, встановленому законом. Дані державної реєстрації включаються до Єдиного державного реєстру, відкритого для загального ознайомлення (частина перша статті 89 ЦК України).

Філією є відокремлений підрозділ юридичної особи, що розташований поза місцем її знаходження та здійснює всі або частину її функцій. Філії та представництва не є юридичними особами. Вони наділяються майном юридичної особи, що їх створила, і діють на підставі затвердженого нею положення (частини перша, третя статті 95 ЦК України).

Філії та представництва, а також інші відокремлені підрозділи, які не є юридичними особами, не наділені цивільною процесуальною дієздатністю та не можуть виступати стороною у цивільному процесі. Тому справи, у яких відповідачем виступає філія чи представництво, не підлягають розгляду в порядку цивільного судочинства, у зв'язку з відсутністю сторони у цивільному процесі, до якої пред'явлено позов, а отже неможливістю вирішення цивільного спору.

Постанова ОП КЦС ВС від 14 червня 2021 року у справі № 760/32455/19

Чи може договір відступлення права вимоги бути укладений після ухвалення судового рішення про стягнення заборгованості?

Чинне законодавство не пов'язує припинення зобов'язання з ухваленням судового рішення щодо нього чи відкриттям виконавчого провадження з його примусового виконання, а наявність актів правосуддя про стягнення заборгованості не припиняє зобов'язань сторін. Вирішення судом спору про стягнення грошових коштів за договором не змінює природи зобов'язання та підстав виникнення відповідного боргу.

Ухвалення судового рішення щодо стягнення заборгованості за договором не є підставою заміни зобов'язання за договором - новим зобов'язанням за рішенням суду, а вказує лише на охоронний характер таких правовідносин, яким надано захист судовим рішенням. Таке судове рішення не змінює обсягу прав та обов'язків сторін зобов'язання, а лише підтверджує їх наявність та надає можливість примусового виконання цивільного зобов'язання у процедурах виконавчого провадження.

Оскільки виконання судового рішення є завершальною стадією судового провадження, а відступлення права вимоги допускається на будь-якій стадії судового процесу, то **договір відступлення права вимоги кредитор може укласти і після ухвалення судового рішення, яким вирішено спір між сторонами матеріальних правовідносин (зобов'язання), до моменту виконання боржником зобов'язання або настання інших обставин, що є підставою для його припинення.**

Постанова ВП ВС від 10 вересня 2025 року у справі № 369/13444/20

В чііх інтересах виконавець може звертатися до суду з позовом про оспорення фродаторних правочинів боржника та визначення його частки в спільному майні?

Виконавець може звертатися до суду з позовом про оспорення фродаторних правочинів боржника та визначення його частки в спільному майні лише в інтересах стягувача.

Якщо ж позов пред'явлений в інтересах боржника, то позовна заява підлягає поверненню заявникові без відкриття провадження у справі, а якщо це встановлено після відкриття провадження у справі, то такий позов підлягає залишенню без розгляду.

Постанова ВП ВС від 10 вересня 2025 року у справі № 367/252/24

Чи може відсутність у медичній документації належних даних про стан здоров'я заповідача бути підставою для відмови у проведенні повторної експертизи?

При оспорюванні дійсності заповіту, посвідченого незадовго до смерті заповідача, суди зобов'язані забезпечити повне та всебічне з'ясування обставин справи, в тому числі розглянути клопотання про призначення експертизи для оцінки психофізичного стану спадкодавця на момент посвідчення заповіту.

Відсутність у медичній документації належних даних про стан здоров'я заповідача не може бути підставою для відмови у проведенні повторної експертизи іншою експертною установою, особливо за наявності сумнівів щодо здатності особи усвідомлювати значення своїх дій під час складання заповіту.

Постанова КЦС ВС від 17 грудня 2025 року у справі № 724/305/23

У випадку, коли експертна установа не наділена правом проводити певні види експертиз, це не означає, що проведення такої експертизи не може бути доручено іншій експертній установі, яка має право на проведення експертиз певного виду самостійно судом.

Постанова КЦС ВС від 02 квітня 2025 року у справі № 704/88/19

Чи відповідає вимогам процесуального законодавства забезпечення позову шляхом накладення арешту на майно особи, яка не є відповідачем у справі?

У статті 136 ГПК України встановлено, що господарський суд за заявою учасника справи має право вжити передбачені статтею 137 цього Кодексу заходи забезпечення позову.

Обранням належного відповідно до предмета спору заходу забезпечення позову дотримується принцип співставлення виду заходу забезпечення позову із заявленими позивачем вимогами, чим врешті досягаються збалансованість інтересів сторін та інших учасників судового процесу під час вирішення спору, фактичне виконання судового рішення в разі задоволення позову та, як наслідок, ефективний захист або поновлення порушених чи оспорюваних прав або інтересів позивача без порушення або безпідставного обмеження при цьому прав та охоронюваних інтересів інших учасників провадження у справі або осіб, що не є учасниками цього судового процесу.

Вирішуючи питання про забезпечення позову, необхідно брати до уваги інтереси не тільки позивача, а й інших осіб, права яких можуть бути порушені у зв'язку з застосуванням відповідних заходів забезпечення позову.

Водночас приписами статті 137 ГПК України не передбачено накладення арешту на майно особи, яка не є відповідачем у справі.

Такі ж приписи закріплені і у статті 150 ЦПК України.

Постанова КГС ВС від 06 вересня 2024 року у справі № 925/34/24

Чи є обов'язковим при розгляді позову про звільнення майна з-під арешту залучення всіх спадкоємців померлого власника майна?

При розгляді позову про звільнення майна з-під арешту не є обов'язковим залучення всіх спадкоємців померлого власника майна, оскільки звільнення майна з-під арешту не впливає на спадкові права та обов'язки спадкоємців, обсяг спадкової маси, арешт є лише тимчасовим обмеженням права власності.

Процес зняття арешту може бути продовжений як кожним спадкоємцем окремо, так і всіма разом.

Постанова КЦС ВС від 24 вересня 2025 року у справі № 344/7040/18

Чи має право правонаступник відповідача на оскарження ухвали суду першої інстанції?

Правонаступник відповідача у справі, не є особою, яка не брала участі у справі, а отже, має право як сторона у справі на оскарження ухвали суду першої інстанції.

Постанова КЦС ВС від 04 лютого 2026 року у справі № 462/4524/23

За яких обставин можливе залучення судом спадкоємця особи як її процесуального правонаступника?

Для залучення спадкоємця як процесуального правонаступника на підставі презумпції прийняття спадщини недостатньо лише факту реєстрації за певною адресою. Суд повинен встановити обставини постійного проживання спадкоємця разом зі спадкодавцем на час відкриття спадщини. Відмінність адреси реєстрації спадкоємця від місця реєстрації спадкодавця без доказів спільного проживання унеможлиблює застосування презумпції прийняття спадщини.

Постанова КЦС ВС від 11 лютого 2026 року у справі № 335/6206/21

Як застосовуються правила пріоритетності іпотеки в контексті питання оскарження будь-якого забезпечення позову у справі, де іпотекодержатель (який набув право іпотекодержателя до забезпечення позову) не є учасником справи та в якій забезпечується позов щодо майна, переданого в іпотеку?

У випадку забезпечення позову у справі, де іпотекодержатель не є учасником справи, та в якій забезпечується позов щодо майна, переданого в іпотеку, та право іпотекодержателя ця особа набула до забезпечення позову, права та інтереси іпотекодержателя захищені правилами пріоритетності іпотеки, й потреби в оскарженні будь-якого забезпечення позову, з огляду на порушення прав іпотекодержателя, немає.

Постанова ОП КЦС ВС від 05 травня 2025 року у справі № 466/2651/23

NB !!!

23 лютого 2026 року у справі № 465/1701/21 (провадження 61-1сво25) ОП КЦС ВС постановила ухвалу, якою прийняла до розгляду справу, передану колегією суддів Третьої судової палати Касаційного цивільного суду, яка з урахуванням відповідних норм Закону України «Про виконавче провадження» (статті 18, 30, 46) та Закону України «Про заставу» (стаття 1), вважає, що у спірних правовідносинах неможливо застосовувати аналогію закону, оскільки арешт, який накладений в порядку забезпечення позову, пріоритету для виконання судового рішення не створює.

Чи допускається звернення із позовом про компенсацію моральної шкоди, завданої поданням апеляційної скарги в іншій справі?

ОП КЦС ВС погодилась із висновками судів попередніх інстанцій про відмову у відкритті провадження у справі, оскільки нормами законодавства не передбачено такого способу захисту, як звернення із позовною заявою з вимогами про відшкодування моральної шкоди, завданої поданням апеляційної скарги в іншій справі. Незгода позивача із апеляційною скаргою повинна бути висловлена у процесуальний спосіб, тобто відповідно до норм процесуального законодавства під час розгляду судом безпосередньо тієї справи, у межах якої така апеляційна скарга подана. Тоді як відсутність спору виключає можливість звернення до суду, адже відсутнє право, що підлягає судовому захисту.

Також ОП КЦС ВС звернула увагу на те, що право на доступ до суду не є абсолютним. Воно може підлягати дозволенним за змістом обмеженням, зокрема щодо умов, за яких суд повноважний розглядати позовну заяву. Такі обмеження не можуть шкодити самій суті права доступу до суду, мають переслідувати легітимну мету, а також має бути обґрунтована пропорційність між застосованими засобами та поставленою метою.

Постанова ОП КЦС ВС від 20 січня 2025 року № 296/12456/23

В порядку якого судочинства повинен розглядатися спір ініційований військовозобов'язаним щодо відмови в оформленні відстрочки від призову на військову службу під час мобілізації та видачі довідки про оформлення відстрочки від призову на військову службу під час мобілізації ?

За обставинами справи заявник звернувся із заявою про встановлення факту утримання дітей.

Місцевий суд, з висновками якого погодився суд апеляційної інстанції подану заву залишив без розгляду, мотивуючи свій висновок тим, що заява не підлягає судовому розгляду в окремому провадженні, оскільки за встановлених у цій справі обставин існує спір про право щодо участі одного з батьків в утриманні дітей.

Верховний Суд констатував, що між заявником та Кам'янець-Подільським РТЦК та СП фактично виник публічно-правовий спір щодо відмови в оформленні відстрочки від призову на військову службу під час мобілізації та видачі довідки про оформлення відстрочки від призову на військову службу під час мобілізації на підставі абзацу 3 частини першої статті 23 Закону України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію», як батьку, який має трьох дітей, а тому такий спір підлягає розгляду в порядку адміністративного судочинства та не підлягає розгляду в порядку цивільного судочинства, зокрема в окремому провадженні.

Постанова КЦС ВС від 17 грудня 2025 року у справі № 676/5900/24

Чи підлягає розгляду в порядку цивільного судочинства вимога про встановлення факту перебування фізичної особи на утриманні загиблого військовослужбовця з метою отримання одноразової грошової допомоги?

Якщо так, чи наявний спір про право між заявником та органом, який вирішує питання про призначення та виплату одноразової грошової допомоги?

Такі справи підлягають розгляду в окремому провадженні згідно з правилами цивільного судочинства.

У справах про встановлення факту перебування особи на утриманні загиблого військовослужбовця з метою отримання одноразової грошової допомоги між заявником та суб'єктом владних повноважень, який вирішує питання призначення відповідної соціальної допомоги, не може бути спору про право, оскільки такий суб'єкт не є отримувачем грошової допомоги.

Постанова ВП ВС від 11 лютого 2026 року у справі № 308/17634/23

Які дії суду під час розгляду справи про розірвання шлюбу у разі, якщо після відкриття провадження у справі буде з'ясовано, що у суді чи іншому юрисдикційному органі іноземної держави є справа із спору між тими самими сторонами, про той самий предмет і з тих самих підстав?

Верховний Суд погодився із висновками судів попередніх інстанцій про залишення позову без розгляду та звернув увагу на те, що згідно з наданими відповідачем доказами, у справі, яка перебуває у провадженні суду загальної юрисдикції м. Брест Французької Республіки, вже розглядалося питання про визначення підсудності справи. Ухвалою у підготовчому провадженні у справі від 12 листопада 2024 року було відхилене подане ОСОБА_1 клопотання про визначення міжнародної підсудності, з посиланням на наявність ідентичної справи у провадженні суду іноземної держави (України). Встановлено, що українська юрисдикція була залучена до справи пізніше, ніж французька.

Постанова КЦС ВС від 09 квітня 2025 року у справі № 766/2199/24

Коли діє правило виключної підсудності у спрах з іноземним елементом?

Підсудність судам України є виключною в справах з іноземним елементом якщо нерухоме майно, щодо якого виник спір, знаходиться на території України.

За обставин цієї справи, апеляційний суд скасував рішення суду першої інстанції, а позов залишив без розгляду, вказавши, що договором позики сторони передбачили, що спори, що виникають у зв'язку з невиконанням чи неналежним виконанням цього договору, підлягають вирішенню відповідно до процесуального права Шотландії.

Верховний Суд постанову суду апеляційної інстанції скасував, що спір виник з приводу нерухомого майна, яке розташоване на території України, а позовних вимог, які б стосувалися саме невиконання чи неналежного виконання умов договору позики, позивачем не заявлено.

Постанова КЦС ВС від 30 квітня 2025 року у справі № 369/13642/17, від 09 березня 2026 року у справі 761/17032/25

Чи має повноваження прокурор для представництва інтересів держави в суді в особі НАН України та галузевих академій наук щодо земель державної власності?

Прокурор не має повноважень на представництво інтересів держави в суді в особі НАН України та галузевих академій наук щодо земель державної власності, переданих їм у постійне користування.

Постанова ВП ВС від 10 грудня 2025 року у справі № 344/12305/18

До якої юрисдикції належать спори про стягнення безпідставно набутих грошових коштів внаслідок протиправних дій державного виконавця, що ґрунтуються на приписах статті 1212 ЦК?

Спори про стягнення безпідставно набутих грошових коштів, що ґрунтуються на статті 1212 ЦК України, належать до цивільної юрисдикції, незалежно від того, що такі кошти були перераховані до державного бюджету внаслідок протиправних дій державного виконавця.

При цьому оскарження дій/рішень державного виконавця здійснюється в порядку адміністративного судочинства.

За обставин цієї справи Верховний Суд вказав, що зі змісту позовної заяви ОСОБА_1 у розглядуваній справі вбачається, що предметом спору є не оскарження рішень, дій чи бездіяльності державного виконавця, а безпідставність набуття відповідачем грошових коштів, що свідчить про приватно-правовий, а не публічно-правовий характер спірних правовідносин.

Постанова КЦС ВС від 03 вересня 2025 року у справі № 757/32530/24-ц

В порядку якого судочинства підлягають розгляду спори, що виникли внаслідок неналежного виконання умов господарського договору підряду, який був укладений між фізичною особою-підприємцем та юридичною особою?

Спори про відшкодування шкоди, що виникли внаслідок неналежного виконання умов господарського договору підряду, укладеного між фізичною особою-підприємцем та юридичною особою (територіальною громадою) підлягають розгляду за правилами господарського судочинства з урахуванням суб'єктного складу та характеру спірних правовідносин.

Постанова КЦС ВС від 11 лютого 2026 року у справі № 293/1188/25

В порядку якого судочинства підлягають розгляду спори щодо оскарження рішень органів державної влади та місцевого самоврядування (суб'єктів владних повноважень) стосовно забудови земельних ділянок в результаті реалізації яких у інших осіб виникають цивільні права та/або обов'язки?

Незалежно від предмета та підстав позову, спори щодо оскарження рішень органів державної влади та місцевого самоврядування (суб'єктів владних повноважень) стосовно забудови земельних ділянок на місцевому рівні, в результаті реалізації яких у інших осіб виникають цивільні права та/або обов'язки або які існували на час їх прийняття, є приватноправовими, які належить розглядати в порядку цивільного судочинства.

У таких справах вимога про визнання рішення незаконним може розглядатися як спосіб захисту порушеного цивільного права за статтею 16 ЦК України, оскільки фактично підґрунтям і метою пред'явлення такої позовної вимоги є оспорювання цивільного права особи, що виникло в результаті реалізації рішення суб'єкта владних повноважень або існувало на час його прийняття.

Постанова ОП КЦС ВС від 02 лютого 2026 року у справі № 308/17484/23

Чи можуть повноваження адвоката підтверджуватися лише договором про надання правничої допомоги?

ОП КЦС ВС не погодилась із ухвалою апеляційного суду та передала справу до апеляційного суду для вирішення питання про відкриття апеляційного провадження, посилаючись на те, що за відсутності відомостей, що свідоцтво про право на заняття адвокатською діяльністю визнане у передбаченому законом порядку недійсним або є скасованим, припинення (зупинення) права на заняття адвокатською діяльністю, у суду немає підстав ставити під сумнів статус представника учасника справи як адвоката.

Також суд касаційної інстанції вказав на передчасність висновку апеляційного суду, оскільки суд не звернув уваги, що відсутність у частині четвертій статті 62 ЦПК України вказівки на договір про надання правничої допомоги зовсім не виключає права адвоката підтвердити такі повноваження безпосередньо договором про надання правничої допомоги, який згідно з частиною першою у системному зв'язку із частиною третьою статті 26 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» одночасно є і тим документом, що посвідчує повноваження адвоката на надання правничої допомоги.

Постанова ОП КЦС ВС від 20 січня 2025 року № 761/5870/24

Чи може ухвала про задоволення заяви про перегляд заочного рішення та скасування заочного рішення бути окремо оскаржена в апеляційному порядку відповідачем?

З урахуванням основних засад судочинства й необхідності забезпечення права на апеляційний перегляд будь-яка ухвала суду першої інстанції підлягає апеляційному оскарженню або самотійно, або разом із рішенням суду по суті спору.

Ухвала про задоволення заяви про перегляд заочного рішення та скасування заочного рішення не може бути окремо оскаржена в апеляційному порядку відповідачем.

Відповідач, як особа, заяву про перегляд заочного рішення якої задоволено, може оскаржити ухвалу про задоволення заяви про перегляд заочного рішення та скасування заочного рішення лише разом із рішенням по суті спору за результатами розгляду позову.

Постанова ОП КЦС ВС від 02 лютого 2026 року у справі № 202/18514/13-ц

Які дії повинен вчинити апеляційний суд у разі звернення із апеляційною скаргою дитини у справі за спором між батьками щодо визначення місця проживання дитини та участі у її вихованні?

За обставин справи апеляційний суд відмовив неповнолітньому сину сторін у відкритті апеляційного провадження, з посиланням на те, що у спорах між батьками щодо визначення місця проживання дитини та участі у її вихованні дитина не може бути самостійним учасником справи або подавати апеляційну скаргу. Батьки як законні представники малолітньої дитини представляють її інтереси та можуть вчиняти всі процесуальні дії від її імені.

Скасовуючи ухвалу апеляційного суду про відмову у відкритті апеляційного провадження, Верховний Суд виходив з того, що апеляційний суд зобов'язаний відкрити провадження за скаргою особи, яка не брала участі у справі, навіть якщо це неповнолітня дитина у спорі батьків про визначення місця проживання.

Питання про наявність або відсутність порушення прав апелянта суд має досліджувати в межах відкритого провадження.

Відмова у відкритті провадження без дослідження цього питання є порушенням процесуальних прав.

Постанова КЦС ВС від 14 січня 2026 року у справі № 359/10024/21

Чи мають повноваження суди апеляційної та касаційної інстанцій ухвалювати судові рішення по суті питання про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами і постановляти нове судове рішення за результатами розгляду заяви про перегляд за нововиявленими обставинами відповідного судового рішення, відмовляти в її задоволенні, тобто розглядати таку заяву по суті?

ВП ВС зазначила, що суд апеляційної чи касаційної інстанції має повноваження скасовувати рішення суду попередньої інстанції і постановляти нове судове рішення за результатами розгляду заяви про перегляд за нововиявленими обставинами відповідного судового рішення, відмовляти в її задоволенні, тобто розглядати таку заяву по суті.

Постанова ВП ВС від 14 січня 2026 року у справі № 361/161/13-ц

Чи може особа, яка не брала участі у справі, але за її апеляційною скаргою було відкрите апеляційне провадження і апеляційна скарга розглянута по суті, користуватися процесуальними правами учасника справи, у тому числі і правом подати заяву про перегляд судового рішення за нововиявленими або виключними обставинами?

Процесуальний закон з 15 грудня 2017 року змінився, і парламент допустив наділення правами учасника справи, особу яка не брала участі у справі, та подала апеляційну скаргу і за її апеляційною скаргою відкрито апеляційне провадження.

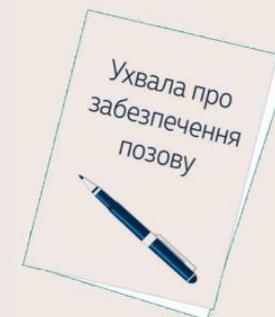
За загальним правилом процесуальний закон не визначає особу, яка не брала участі у справі, та подала апеляційну скаргу, учасником справи, а лише після відкриття апеляційного провадження наділяє таку особу правами, які має учасник справи. До таких прав, крім визначених частиною першою статті 43 ЦПК України, віднесено і право на подання заяви про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами (пункт 1 частини першої статті 424 ЦПК України).

Текст процесуального закону потрібно розуміти таким чином, що особа, яка не брала участі у справі, але за її апеляційною скаргою було відкрито апеляційне провадження і апеляційна скарга розглянута по суті, користується процесуальними правами учасника справи, у тому числі і правом подати заяву про перегляд судового рішення за нововиявленими або виключними обставинами. Тобто якщо процесуальний закон містить вказівку на те, що особа наділяється правами учасника справи, це означає, що особа може користуватися всіма визначеними законом процесуальними правами учасника. Звуження процесуальних прав, які ним передбачені, неприпустиме і суперечитиме принципу правової визначеності. Протилежний висновок призводить до обмеження прав особи та позбавлення можливості ефективно захищати свої інтереси на інших стадіях процесу, зокрема, при перегляді справи за нововиявленими обставинами.

Постанова ОП КЦС ВС від 02 лютого 2026 року у справі № 205/5860/21

Що є умовою застосування заходів забезпечення позову?

Велика Палата Верховного Суду у постанові від 15 вересня 2020 року у справі № 753/22860/17 (провадження № 14-88цс20) зазначила, що умовою застосування заходів забезпечення позову є достатньо обґрунтоване припущення, що невжиття таких заходів може істотно ускладнити чи унеможливити виконання рішення суду або ефективний захист або поновлення порушених чи оспорюваних прав або інтересів позивача. Гарантії справедливого суду діють не тільки під час розгляду справи, але й під час виконання судового рішення. Зокрема тому, розглядаючи заяву про забезпечення позову, суд повинен врахувати, що вжиття відповідних заходів може забезпечити належне виконання рішення про задоволення позову у разі ухвалення цього рішення, а їх невжиття, - навпаки, ускладнити або навіть унеможливити таке виконання. Конкретний захід забезпечення позову буде співмірним позовній вимозі, якщо у разі його застосування забезпечується: збалансованість інтересів сторін та інших учасників судового процесу під час вирішення спору; можливість ефективного захисту або поновлення порушених чи оспорюваних прав або інтересів позивача без порушення або безпідставного обмеження прав та охоронюваних інтересів інших учасників справи чи осіб, що не є її учасниками; можливість виконання судового рішення у разі задоволення вимог, які є ефективними способами захисту порушених чи оспорюваних прав або інтересів позивача.

На що повинен звертати увагу суд та що враховувати, розглядаючи заяву про забезпечення позову?

Які гарантії отримує позивач у разі обрання належного, відповідного предмета спору, заходу забезпечення позову?

Забезпечення позову застосовується як гарантія реального задоволення законних вимог позивача.

Розглядаючи заяву про забезпечення позову, суд повинен врахувати, що вжиття відповідних заходів може забезпечити належне виконання рішення про задоволення позову у разі ухвалення цього рішення, а їх невжиття, навпаки, ускладнити або навіть унеможливити таке виконання. А тому суд повинен враховувати ризики неможливості виконання рішення суду та гарантувати відновлення порушених прав позивача в разі задоволення позову та виконання постановленого рішення.

Заходи забезпечення позову повинні узгоджуватись з предметом та підставами позову, можуть бути вжиті судом лише в межах предмета позову та не повинні порушувати права інших осіб.

ПРОДОВЖЕННЯ

Конкретний захід забезпечення позову буде співмірним із позовною вимогою, якщо у разі його застосування забезпечується: збалансованість інтересів сторін та інших учасників судового процесу під час вирішення спору; можливість ефективного захисту або поновлення порушених чи оспорюваних прав або інтересів позивача без порушення або безпідставного обмеження прав та охоронюваних інтересів інших учасників справи чи осіб, що не є її учасниками; можливість виконання судового рішення у разі задоволення вимог, які є ефективними способами захисту порушених чи оспорюваних прав або інтересів позивача.

Крім цього, адекватність заходу забезпечення позову, що застосовується судом, визначається його відповідністю вимогам, на забезпечення яких він вживається.

Отже, обрання належного, відповідного до предмета спору, заходу забезпечення позову гарантує дотримання принципу співвіднесення виду заходу забезпечення позову із заявленими позивачем вимогами, що зрештою дає змогу досягти балансу інтересів сторін та інших учасників судового процесу під час вирішення спору, сприяє фактичному виконанню судового рішення в разі задоволення позову та, як наслідок, забезпечує ефективний захист або поновлення порушених чи оспорюваних прав або інтересів позивача без порушення або безпідставного обмеження при цьому прав та охоронюваних інтересів інших учасників провадження у справі або осіб, які не є учасниками цього судового процесу.

Постанова КГС ВС від 08 квітня 2024 року у справі № 903/135/23

Чи може суд застосувати такий вид забезпечення позову, як накладення арешту на майно відповідача у разі пред'явлення вимог НЕМАЙНОВОГО характеру, задоволення яких не матиме наслідком примусове виконання рішення?

Жодних обмежень щодо застосування такого виду забезпечення позову, як накладення арешту на майно, грошові кошти, лише у сфері майнових спорів або заборони його застосування під час вирішення немайнового спору цивільне процесуальне законодавство не містить.

Суд констатує, що і характер спору (майновий або немайновий), і те, чи підлягає судове рішення примусовому виконанню, не мають вирішального значення під час дослідження судом питання про наявність підстав для вжиття заходів забезпечення позову.

Постанова ВП ВС від 24 квітня 2024 у справі № 754/5683/22

Чи вважається одночасне накладення арешту на рухоме, нерухоме майно та грошові кошти в межах суми позову подвійним забезпеченням позову?

Грошові кошти є різновидом майна відповідно до глави 13 ЦК України, тому одночасне накладення арешту на рухоме, нерухоме майно та грошові кошти в межах суми позову не є подвійним забезпеченням позову.

Такий захід забезпечення позову є обґрунтованим за наявності реальної загрози невиконання або утруднення виконання можливого рішення суду про задоволення позову.

Постанова КЦС ВС від 06 серпня 2025 року у справі № 759/22148/24

Чи може вважатися належним заходом охорони матеріально-правових інтересів позивача забезпечення позову у вигляді арешту автомобіля, на який вже накладений арешт у порядку примусового виконання судового рішення?

Забезпечення позову у вигляді арешту автомобіля, на який вже накладений арешт у порядку примусового виконання судового рішення, не може вважатися належним заходом охорони матеріально-правових інтересів позивачки від можливих недобросовісних дій відповідача.

Постанова КЦС ВС від 25 грудня 2024 року у справі № 522/3061/24

Чи можливе повторне звернення із заявою про забезпечення позову після ухвалення судового рішення про відмову в задоволенні попередньої заяви?

Відмова у задоволенні заяви про забезпечення позову не позбавляє учасника справи права на повторне звернення із такою заявою за наявності для цього підстав.

Постанова ВС від 28 лютого 2024 року у справі № 212/6011/23

Чи може суд скасувати судові рішення про вжиття заходів забезпечення позову у разі порушення строку на подання позовної заяви?

У разі порушення строку на подання позовної заяви, передбаченого частиною четвертою статті 152 ЦПК України, суд може скасувати заходи забезпечення позову з власної ініціативи або за вмотивованим клопотанням учасника справи, однак це не є підставою для скасування судового рішення про вжиття заходів забезпечення позову.

Постанова ВС від 05 листопада 2025 року у справі № 161/5129/25

Верховний Суд переглянув справу за заявою громадянина іншої держави про забезпечення позову, поданою до пред'явлення позовної заяви у справі, пов'язаній із незаконним переміщенням дитини до України

Верховний Суд зазначив, що у період дії на території України воєнного стану доцільним способом забезпечення позову батька про повернення дитини до місця її постійного проживання за межами України в порядку Конвенції про цивільно-правові аспекти міжнародного викрадення дітей 1980 року є обмеження права виїзду дитини за межі України саме без згоди батька до набрання судовим рішенням законної сили, що залишає можливість, у разі настання загрозованої для життя і здоров'я дитини ситуації, виїзду дитини за межі України в безпечне місце.

Постанова ВС від 31 січня 2024 у справі № 711/4569/23

Вирішення питання забезпечення позову у справі за первісним та зустрічним позовами батьків про визначення місця проживання дитини з кожним із них за наявності укладеного та нотаріально посвідченого договору про участь батьків у вихованні малолітньої дитини, який не виконується однією із сторін

Верховний Суд вказав, що позов може бути забезпечений шляхом зобов'язання матері дитини ОСОБА_1 забезпечити щоденне спілкування сина ОСОБА_3 з батьком ОСОБА_2 шляхом відеозв'язку (у разі неможливості - телефонного зв'язку), в тому числі, з використанням месенджерів («Telegram», «Viber», «WhatsApp») та/або програм «Zoom», «Skype», тривалістю у межах 1 години. За відсутності домовленості батьків про інше спілкування сина з батьком, таке спілкування має відбуватися у період часу з 19:00 год до 20:00 год за київським часом.

Постанова ВС від 01 травня 2024 року у справі № 756/9059/20

Чи допускається забезпечення позову у справі про звільнення від сплати заборгованості за аліментами та визнання виконавчого листа таким, що не підлягає виконанню шляхом зупинення стягнення у виконавчому провадженні з примусового виконання виконавчого листа про стягнення аліментів на дітей?

Тлумачення пункту б частини першої статті 150 ЦПК України свідчить, що забезпечення позову шляхом зупинення стягнення на підставі виконавчого документа, який оскаржується боржником у судовому порядку, стосується випадків, коли стягнення здійснюється на підставі виконавчих документів, які видані уповноваженими органами. Тобто зупинення стягнення на підставі виконавчого документа не поширюється на випадки оскарження виконавчого документа, виданого судом на виконання рішення суду, яке набрало законної сили.

Касаційний суд звертав увагу, що у частині третій статті 432 ЦПК України законодавець встановив спеціальні забезпечувальні заходи (зупинення виконання за виконавчим документом або заборона приймати виконавчий документ до виконання). Такі забезпечувальні заходи можуть застосовуватися судом, який розглядає заяву про виправлення помилки, допущеної під час його оформлення або видачі виконавчого документа, чи про визнання виконавчого документа таким, що не підлягає виконанню.

Постанова КЦС ВС від 25 липня 2024 року у справі № 565/1607/23

Пропоную також звернути увагу на ...

05 березня 2026 року Європейський суд з прав людини оприлюднив консультативний висновок № P16-2025-001, наданий на запит Верховного Суду (ухвала ВП ВС від 25.06.2025 у справі № 607/15144/20 (№ в ЄДРСР 128876517)). Це перший запит від українського суду в межах Протоколу № 16. Це також взагалі перший консультативний висновок ЄСПЛ.

Верховний Суд поставив запитання чи є келія в монастирі «житлом».

Ключові висновки ЄСПЛ:

1. Келія як «житло» (ст. 8 Конвенції):

Монастирська келія може вважатися «житлом», якщо особа має з цим приміщенням достатні та тривалі зв'язки.

Якщо зв'язок із приміщенням ґрунтувався виключно на релігійному статусі особи (членстві в ордені), то припинення цього статусу є критичним фактором для оцінки права на проживання.

Необхідно враховувати принцип автономії релігійних організацій та право власності монастиря (ст. 1 Протоколу № 1).

2. Юрисдикція національних судів (ст. 6 Конвенції).

Стаття 6 не визначає прямо, який суд (цивільний чи церковний) має розглядати справу. Головне – чи визнається за особою відповідне право у національному законодавстві.

Якщо Верховний Суд встановить, що право на проживання було лише «привілеєм» за канонічним правом, який зник після виходу з громади, то ст. 6 може бути незастосовною.

Якщо ж буде встановлено наявність цивільного права на проживання, держава має забезпечити доступ до справедливого суду.

10 вересня 2025 року у справі № 127/6664/14-ц (провадження № 14-92цс25) ВП ВС постановила ухвалу, якою з метою забезпечення правової визначеності прийняла до розгляду справу для відступу від висновку КАС ВС щодо меж контролю за законністю виконавчого провадження посадовими особами органів державної виконавчої служби відповідно до статті 74 Закону України «Про виконавче провадження», зокрема чи може такий контроль здійснюватися з власної ініціативи посадових осіб або виключно на підставі скарг учасників виконавчого провадження, поданих у встановленому законом порядку та строки.

29 жовтня 2025 року у справі № 456/252/22 (14-75цс25) ВП ВС постановила ухвалу, якою прийняла до розгляду справу для вирішення виключної правової проблеми щодо належного та ефективного способу судового захисту у випадку, коли орендодавець у спірних правовідносинах вважає, що його право порушене (зокрема у зв'язку з неукладеністю спірного договору за відсутності підпису).

Коли критичні висловлювання не можуть бути зловживанням процесуальними правами?

За обставин справи суд першої інстанції у задоволенні позову відмовив.

Апеляційний суд дійшов висновку про наявність підстав для визнання дій ОСОБА_1 зловживанням процесуальними правами та повернув апеляційну скаргу на підставі частини третьої статті 44 ЦПК України. Апеляційний суд зазначив, що в апеляційній скарзі ОСОБА_1 використала лексику неприйнятну діловим документам, зокрема, називала суддю суду першої інстанції «працівником суду» та «особою», вказувала на відвід судді через відсутність у неї спеціалізації та стверджувала, що суддя допустила низку помилок у судовому рішенні.

Вважав, що такі висловлювання виходять за межі коректної та легітимної критики, є проявом зневаги до судді та судової системи загалом і мають кваліфікуватися як зловживання правом на подання апеляційної скарги.

Верховний Суд не погодився з висновками апеляційного суду, ухвалу скасував, зауваживши, що ступінь допущеної позивачем критики на адресу суду першої інстанції не відповідає вжитим судом апеляційної інстанції заходам процесуального реагування, що полягають в позбавленні позивача передбаченого Конституцією України права на апеляційний перегляд судового рішення.

Постанова КЦС ВС від 14 січня 2026 року № 146/561/21

Де повинен бути розміщений підпис як елемент належного оформлення процесуального документа?

ОП КЦС ВС закрила касаційне провадження та зазначила, що касаційні скарги позивача містять графічне відображення підпису, розташоване у лівому верхньому куті першої сторінки перед текстом скарг, натомість не містить підпису після викладу тексту скарг.

ОП КЦС ВС зауважила, що підпис перед текстом документа не виконуватиме посвідчувальної функції щодо його змісту, може виконувати інші завдання, зокрема візування.

Також, ОП КЦС ВС вказала, що належним виконанням вимог процесуального закону щодо підписання письмового документа є здійснення особою підпису після основного тексту цього документа чи відомостей про його додатки (у разі їх наявності).

Наміром законодавця було структурувати вимоги до апеляційної скарги не лише у змістовному (перелік певної інформації, яку особа, що подає апеляційну скаргу, має викласти), а й логічно-послідовному (хронологічному) контексті (найменування суду, до якого подається апеляційна скарга, не повинне зазначатися наприкінці апеляційної скарги, а **отже й підпис особи, яка подає апеляційну скаргу, чи її представника не має розташовуватися на початку апеляційної скарги**).

Ухвала ОП КЦС ВС від 24 лютого 2025 року у справі № 930/771/23

Рішення Другого сенату Конституційного Суду України від 03 грудня 2025 року у справі № 6-р(II)/2025

Рішенням від 03 грудня 2025 року № 6-р(II)/2025 Конституційний Суд України ухвалив визнати такими, що не відповідають Конституції України (є неконституційними), окремі приписи абзацу першого частини третьої статті 23 Закону України «Про прокуратуру» від 14 жовтня 2014 року № 1697-VII зі змінами в тім, що вони надають прокуророві можливість здійснювати представництво інтересів держави в суді у зв'язку з нездійсненням або неналежним здійсненням захисту цих інтересів органом державної влади, органом місцевого самоврядування чи іншим суб'єктом владних повноважень, до компетенції якого віднесені відповідні повноваження.

Однак відповідно до пункту 4 резолютивної частини Рішення Конституційного Суду України не поширюється на правовідносини щодо представництва прокурором інтересів держави в суді, які виникли під час чинності окремих приписів абзацу першого частини третьої статті 23 Закону України «Про прокуратуру» від 14 жовтня 2014 року № 1697-VII зі змінами, визнаними неконституційними, та продовжують існувати після втрати ними чинності.

Верховний
Суд

Дякую за увагу!